

Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький НТУ. – Випуск 14(56). – Луцьк, 2017.

3. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навчальний посібник / О.В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор, 2003. – 296 с.
4. Крамаренко В.І. Управління персоналом фірми / Крамаренко В.І., Холод Б.І. – К.: ЦУЛ, 2003. – 256 с.
5. Маркова С. В. Управління персоналом: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» / С.В. Маркова, О.М. Олійник. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 80 с.
6. Михайлова Л.І. Управління персоналом. Навчальний посібник. – К.: Центр учбо вої літератури, 2007. – 248 с.
7. Никифоренко В.Г. Управління персоналом: Навчальний посібник. 2-ге видання, виправлене та доповнене. – Одеса: Атлант, 2013. – 275 с.
8. Посилкіна, О. В. Управління персоналом: навч. посіб. для студ. економічних спец. вищих мед. та фарм. навч. закл. / О. В. Посилкіна, Ю. С. Братішко, Г. В. Кубасова. – Х. : НФаУ, 2015. – 517 с.
9. Рульєв, В. А. Управління персоналом : навч. посіб. для студентів вузів / В. А. Рульєв, С. О. Гуткевич, Т. Л. Мостенська. – Київ : Кондор, 2013. – 309 с.
10. Управління персоналом: підручник / [В.М. Данюк, А.М. Колот, Г.С. Суков та ін.]; за заг. та наук. ред. к.е.н., проф. В.М. Данюка. — К.: КНЕУ; Краматорськ: НКМЗ, 2013. — 666 с.
11. Управління персоналом: навч. посіб. / А. О. Азарова, О. О. Мороз, О. Й. Лесько, І. В. Романець; ВНТУ. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 283 с.
12. Цимбалюк С. О. Технології управління персоналом: Навч. посіб. / Цимбалюк С. О. – К.: КНЕУ, 2009. – 399 с.

УДК 332.2

Шубалий О.М., д. е. н., доцент

Косінський П.М., аспірант

Луцький національний технічний університет

Економічне стимулювання раціонального природокористування в лісоресурсній сфері

У статті розглянуто сучасний механізм економічного стимулювання природно-ресурсної сфери та виявлено його недоліки. Визначено, що важливою складовою природно-ресурсної сфери є лісоресурсна, яка охоплює різні напрямки діяльності, пов'язані з відтворенням та використанням лісу як важливого відновлюваного ресурсу.

Ключові слова: природокористування, лісоресурсна сфера, безвідходне виробництво, економічне стимулювання.

Shubalyi O., Kosinskyi P.

Economic Stimulation of Rational Use of Natural Resources in the Forest Resource Sphere

This article describes the need for rational use of natural resources as a guarantee of economic stability and economic security. The emphasis is placed on the fact that today nature is considered not only from an economic point of view, but also from an environmental point of view.

The author analyzes the opinions of scientists based on their latest research in the field of rational use of natural resources of the forest sector and stresses the rational use of natural resources of the forest sector.

The article considers the modern mechanism of economic stimulation of the natural resource sphere and reveals its shortcomings. It is determined that forest resources are an important component of the natural resource area, which covers various activities related to the reproduction and use of the forest as an important renewable resource.

The article analyzes the main indicators of forestry activity in the last five years. It is determined that the rational use of forest natural resources will contribute to the creation and development of processing industries, virtually non-waste production, which will, in turn, contribute to the country's ecological development.

The author proposes concrete measures for the economic stimulation of processing enterprises on the basis of the forest complex. It is determined that the most effective economic incentives will be tax, financial (subsidies) and innovative eco-gangs.

Key words: nature management, rational nature management, forest resource sphere, waste-free production, economic stimulation.

Шубальый А.М., Косинский П.М.

Экономическое стимулирование рационального природопользования в лесоресурсной сфере

В статье рассмотрен современный механизм экономического стимулирования природно-ресурсной сферы и выявлены его недостатки. Определено, что важной составляющей природно-ресурсной сферы является лесоресурсная, которая охватывает различные направления деятельности, связанные с воспроизведением и использованием леса как важного возобновляемого ресурса.

Ключевые слова: природопользование, лесоресурсная сфера, безотходное производство, экономическое стимулирование.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.
Збільшення обсягів виробництва того чи іншого товару потребує

залучення більшого об'єму сировини необхідної для його виробництва. Засліплені економічною вигодою, не задумуючись про можливі наслідки промислові підприємства часто нехтують екологічною безпекою: збільшують викиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище; повністю вичерпують (знищують) природні ресурси; сприяють природним катастрофам та катаклізмам тощо. Тому, сьогодні природокористування повинне розглядатися не лише з економічної, а й з екологічної точки зору. Тобто, залучення природних ресурсів у господарський оборот, повинне передбачати їх відновлення, раціональне використання та не становити загрози для навколишнього природного середовища.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питанням стимулювання раціонального природокористування в Україні займалися такі вчені: Бистряков І.К., Веклич О.О., Василик Н.М., Голян В.А., Дубас Р.Г., Коваль Я.В., Лицур І.М., Макарова Н.С., Міщенко В.С., Степаненко А.В., Синякевич І.М., Стоян О.В., Хвесик М.А. та інші [2-11]. Наукові дослідження стосувалися вивчення напрямів стимулювання раціоналізації природокористування в контексті вирішення нагальних екологічних проблем в країні чи окремих регіонах. Проте, потребують детальнішого вивчення ряд питань, що стосуються пошуку ефективних засобів економічного стимулювання раціонального природокористування в лісоресурсній сфері.

Цілі статті. Мета даної статті полягає в обґрунтуванні напрямів економічного стимулювання розвитку переробних виробництв, що сприятимуть раціональному використанню лісових природних ресурсів та екологічній безпеці держави.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні у багатьх країнах світу захист природи та розвиток економіки часто розглядаються як окремі і навіть суперечливі види діяльності. Це зумовлює потребу в новому інтегрованому підході, за допомогою якого можна забезпечити економічне зростання і захист довкілля. Наша країна також перебуває в пошуках сучасної моделі регулювання сфери природокористування, яка включатиме дієздатні інститути, спроможні забезпечити еколого-орієнтований, збалансований розвиток [8, с. 58].

В основі реалізації економічного механізму

природокористування в Україні сьогодні лежить плата за користування природними ресурсами та платежі за негативний вплив на навколишнє середовище [3].

Сучасний механізм економічного стимулювання розвитку природно-ресурсної сфери не є цілісним і досить дієвим [10]. Це пояснюється, зокрема, тим що чинні правові норми охорони навколишнього середовища не відповідають сучасним вимогам. Штрафні санкції не вирішують проблеми – підприємствам часто вигідніше платити штрафи, ніж споруджувати очисні споруди, оскільки суми штрафів покриваються фінансуванням з державного бюджету і не позначаються суттєво на показниках роботи підприємств. Таким чином, актуальною є розробка та впровадження нового ефективного механізму раціонального природокористування.

Важливою складовою природно-ресурсної сфери є лісоресурсна сфера, яка охоплює різні напрямки діяльності, пов'язані з відтворенням та використанням лісу як важливого відновлюваного ресурсу [2].

Лісоресурсна сфера відіграє велику роль в економічному розвитку держави та має доволі великий потенціал розвитку. Проаналізуємо її стан взявши за основу основні показники ведення лісогосподарської діяльності за останні п'ять років (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники ведення лісогосподарської діяльності в Україні за 2012-2016 рр.

Роки	Обсяги продукції (товарів та послуг) лісового господарства (у факт. цінах), млн. грн.	Площа рубок, га	Заготівля деревини, тис.м ³		Площа відтворення лісів, тис. га
			усього	у т. ч. від рубок головного користування	
2012	5911,6	417005	19763,6	8433,2	70,1
2013	6363,9	415420	20340,6	8484,0	67,7
2014 ¹	7739,9	382623	20672,4	8853,1	58,0
2015 ¹	10778,2	399296	21924,2	9097,7	60,4
2016 ¹	12838,8	386382	22612,8	9282,2	63,2

Джерело [1].

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Як ми бачимо, впродовж останніх п'яти років поступово зростали обсяги продукції (товарів та послуг) лісового господарства (порівняно з 2012 роком майже вдвічі). Цікавим є той факт, що площа рубок впродовж останніх років поступово зменшувалась (у 2016 році в порівнянні з 2012 роком на 30623 га), а заготівля деревини збільшувалась (впродовж 2012-2016 років на 2849,2 тис.м³), при чому площа відтворення лісів також зменшувалась (за останні п'ять років на 6,9 тис. га). Такі тенденції пояснюються тим, що основна продукція лісоресурсної сфери (деревина) користується попитом у багатьох видах економічної діяльності (зокрема, будівництві, хімічній і целюлозно-паперовій промисловості та ін.), а також у значній кількості експортується за кордон, переважно у необробленому вигляді.

У перспективі збільшення обсягів заготівлі деревини при одночасному зменшенні площі відтворення лісів може викликати швидке виснаження даного природного ресурсу та завдати значної шкоди навколишньому природному середовищу.

Наприклад, ні в якому разі не можна допустити повторення ситуації, яка виникла у лісових зонах Карпат і може перерости в серйозну екологічну загрозу. Так, наслідком людської діяльності, посиленою змінами клімату, є щорічні повені в Карпатах, від яких страждає населення: руйнуються будинки, знищуються сільськогосподарські угіддя, гинуть люди. Основною причиною цього є вирубування лісів, яке здійснюється підприємницькими структурами і місцевим населенням. Наслідок цього процесу – повені, які спричиняють вимивання родючого ґрунту і загальну деградацію земель, люди змушені залишати місця, на яких їх сім'ї проживали віками, та переселятися [6]. Тому, доцільно вдосконалити систему економічного стимулювання раціонального використання лісоресурсного потенціалу.

Для забезпечення раціонального використання лісових ресурсів, пропонується на регіональному рівні створювати підприємства, які б займалися повною їх переробкою. Це б призвело до забезпечення населення країни усіма необхідними товарами (папір, картон, меблі, одяг, будівельні матеріали тощо); надходженню додаткових коштів у бюджет країни (за рахунок збільшення доданої вартості); значному зменшенню експорту

лісоресурсної сировини за кордон та збільшенню експорту вже готових виробів на її основі; сприянню розвитку безвідходних виробництв (враховуючи особливості даного природного ресурсу це цілком можливо); покращенню екологічної ситуації в країні тощо.

Так, як майже всі ліси України знаходяться у державній власності, то логічним є те, що економічне стимулювання повинне найбільше проявлятися зі сторони держави.

З одного боку, доцільно в обґрунтованих межах, виходячи з рівня інфляції за попередній період, підвищувати плату за спеціалізоване використання, так щоб вона була об'єктивною (повністю покривала витрати на відновлення ресурсу, включала податок за заподіяну в подальшому шкоду навколишньому середовищу) з метою раціоналізації лісокористування, стимулювання лісокористувачів до розширеного відтворення лісових ресурсів.

Також, вважаємо за доцільне змінити податковий механізм у сфері господарської діяльності лісокористувачів. Податки в природно-ресурсній сфері повинні сприяти формуванню адекватної вартості продукції у відношенні до затрат, у тому числі природних ресурсів та збитків завданих навколишньому природному середовищу. Також, вони повинні сприяти принципу «забруднювач платить», мається на увазі, що за збитки заподіяні природному середовищу платить сам забруднювач, а не суспільство. До того ж, податки повинні виконувати як стимулюючу функцію у суб'єктів господарювання до екологічно збалансованих виробництв, так і «пригнічуючу», з метою зменшення масштабів природоємкої діяльності та раціонального використання природних ресурсів [4].

Досвід зарубіжних країн щодо стимулювання раціонального природокористування свідчить, що запровадження суворої податкової системи відіграло значно більшу роль, ніж упровадження жорсткіших норм і стандартів. Тому при вирішенні питань удосконалення природокористування в нашій державі прогресивною формою регулювання може бути єдина система оподаткування і платежів. У цьому зв'язку необхідно провести податкову реформу, суть якої полягає у поступовому переході від існуючого штрафування до прямого природоресурсного оподаткування [8, с. 61].

Варто зауважити, що економічним стимулом до раціонального використання лісових ресурсів буде інвестування в інноваційну

діяльність переробних підприємств (нове ресурсо- та енергозаощадливе обладнання, технології, підготовка кадрів тощо).

Також, дієвим стимулом буде виділення державою чи, наприклад, екологічними фондами, фінансових коштів цільового характеру на розвиток переробних підприємств в лісоресурсній сфері, що передбачають раціональне використання лісових ресурсів та екологізацію навколишнього середовища.

Висновки. Таким чином, використання природно-ресурсного потенціалу лісової сфери повинно передбачати не лише економічну вигоду, а й забезпечувати охорону навколишнього середовища. Тому, з метою раціонального використання та екологічного розвитку лісоресурсної сфери пропонується створювати та розвивати переробні виробництва в місцях найбільшої концентрації лісів. На нашу думку, найдієвішими методами економічного стимулювання в даній сфері природокористування будуть фінансові, податкові, інвестиційно-інноваційні.

1. Державна служба статистики України: офіц. веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Голян В. А. Механізм стимулювання розвитку лісоресурсної сфери : монографія / В. А. Голян, О. М. Шубалий, Н. М. Василик. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2012. – 376с.
3. Гуров В. Отечественный ГМК : от Эксперимента к Меморандуму / В. Гуров // Голос Украины. – 2013. – № 119 (5619). – С. 14.
4. Дубас Р. Г. Економіка природокористування. Навчальний посібник. – К.: «МП Леся», 2007. – 448 с.
5. Коваль Я. В. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку / Я. В. Коваль, В. С. Бондар, О. А. Голуб. – К. : Наук. світ, 2005. – 224 с.
6. Куліш І. М. Загроза сільським територіям від техногенної діяльності : світові уроки / І. М. Куліш // Регіональна економіка. – 2014. – № 1. – 126 с.
7. Лицур І. М. Еколого-економічні проблеми просторової організації лісового комплексу України : [монографія]/ І. М. Лицур ; за ред. акад. НАН України Б. М. Данилишина. – К. : [б. в.], 2010. – 316 с.
8. Рогач С. М. Міжнародний досвід еколого-орієнтованого регулювання сфери природокористування / С. М. Рогач // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 2 (165).
9. Синякевич І. М. Інструменти екополітики: теорія і практика / І. М. Синякевич. – Львів : ЗУКЦ, 2003. – 188 с.
10. Стоян О. В. Економічний механізм стимулювання екологізації науково-технічного прогресу / Автореф. дис. . . канд. екон. наук: 08.02.02 /О.В. Стоян; НАН України, Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 1998. – 21 с.
11. Хвесик М. А. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу : механізм стимулювання, інституціональне та інноваційно-інвестиційне забезпечення : [монографія]/ М. А. Хвесик, О. М. Шубалий, Н. М. Василик. – К. : ТОВ «ДКС», 2011.– 498с.